

*İSTEĞE BAĞLI GEBELİK
SONLANDIRILMASI İÇİN
YORUMLAR*

Doç. Dr. Orhan Gelişen

*T. C. Sağlık Bakanlığı Ankara Etlik Doğumevi ve
Kadın Hastalıkları Eğitim Araştırma Hastanesi
Eğitim Görevlisi*

- İstemli düşük, gebeliğin, rahime yerleşmesi sonrası ve ceninin bağımsız olarak yaşayabilir hale gelmesinden önce, ilaç kullanarak veya cerrahi girişimle sonlandırılması olarak tanımlanabilir.
- Gebelik sonlandırılması halen tartışma konusudur. Çünkü hem anne, hem de tıbbi ekibi etik ikileme sokmaktadır.
- Sağlıklı sonuçların alınabildiği ülkelerde, tüm gebeliklerin yarısının istenmediği ve bu gebeliklerin yarısının da istemli düşükle sonlandığı tespit edilmiştir.

- Etik bize ne yapmamız ve ne yapmamamız gerektiğini söyler.
- Obstetrik pratikte de etik aynı soruyla uğraşmakta ve obstetrisyenler için doğrunun ne olduğuna odaklanmaktadır.
- Etik yüzyıllardır klinik pratikte hasta ve hasta haklarının korunması şeklinde kabul görmüştür.

- Medikal alanların hepsinden farklı olarak obstetrikte gebe ve fetus olmak üzere iki yönlü bir değerlendirme zorunluluğu bulunmaktadır.
- Gebeye yönelik iki temel prensip ;
 - ❖ Yarar
 - ❖ Otonomiye saygıdır.
- Fetusun hasta olarak kabul edilmesi fetus içinde etik yaklaşımların tartışılmasını başlatmıştır.

- Fetüse yarara dayalı uygulamaların sonucu ancak fetüs viable ise (neonatal periyotta canlılığını sürdürebilecek kadar matür ise ve gerekli teknolojik destek verildiğinde çocuk olabilecekse) fetüs doktor tarafından ayrı bir hasta olarak algılanmalıdır.
- Ancak viabilite sadece fetüse ait intrinsik bir özellik değildir; biomedikal ve teknolojik faktörler, gelişen teknoloji ve mevcut sağlık kurumlarının olanakları ile yakından ilişkilidir.

Medeni kanun;

- 582. madde: Fetüs sağ doğmak koşulu ile mirasçı olur. Ölü doğan çocuk mirasçı olmaz.
- 643. madde: Mirasın açıldığı tarihte mirasçı olabilecek bir cenin varsa paylaşma doğuma kadar ertelenir.
- ✚ *Kanunda cenin ifadesi açıkça geçmekte ve daha doğmadan mirasçı olmaktadır.*

Borçlar kanunu;

- 45.Madde: Fetüs ana karnında iken babası herhangi bir şekilde öldürülür ise doğduktan sonra babasının desteğinden mahrum kaldığından bahsi ile, sorumlu kişiye karşı bir temsilci vasıtası ile tazminat davası açabilir.

- Doğum sonrası temel haklara sahip olduğu kabul edilen ceninin, doğmadan önce anne ve babanın tasarrufuna bırakmak hukuk ilkeleri ile çelişmektedir.
- Fetüs olduğu andan itibaren yasal korunma başlar ve hukuka aykırı fiiller cezalandırmanın kapsamı içine girer.

- Medeni Hukukun 28/2 fıkrasına göre, çocuk hak ehliyetini, sağ doğmak koşulu ile ana rahmine düştüğü andan itibaren başlayarak elde eder.
- Anayasanın 12/1. maddesine göre *kişinin kişiliğine bağlı dokunulamaz, devredilemez, vazgeçilemez temel hak ve hürriyetleri vardır.*
- Anayasanın 17. maddesi *fertlerin yaşama maddi manevi varlıklarını geliştirme haklarına sahip olduklarını ve kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamayacağını* belirtmektedir.

Anayasa ve TCK çerçevesinde isteğe bağı gebelik sonlandırılması incelendiğinde olayın iki ana , üçte yan unsuru (tarafı) olduğu görülmektedir;

➤ Ana unsurlar:

- ✓ Anne
- ✓ Hekim

➤ Yan unsurlar:

- ✓ Cenin , fetüs
- ✓ Baba veya vasi
- ✓ Hukuk (Devlet, yasal çerçeve)

Yasal çerçeveye bakacak olursak;

Nüfus Planlaması hakkındaki kanuna göre (kabul tarihi 24.05.1983,no:2827) ;

- 5. Madde: Gebeliğin 10. haftası doluncaya kadar annenin sağlığı açısından tıbbi sakınca olmadığı takdirde istek üzerine rahim tahliye edilir.

!!!

Bu şartlarda doğum hekimi anne, fetus ve hukukun arasında sıkışmış olarak görevini yapmaktadır.

İşin hukuksal boyutuna fetüs açısından bakacak olursak;

Yeni Türk Ceza Kanunu'nun 5237. maddesine göre (kabul tarihi 26.09.2004) :

- 99.Madde: Tıbbi zorunluluk bulunmadığı halde rızaya dayalı olsa bile gebelik süresi 10 haftadan fazla olan bir kadının çocuğunu düşüren kişi 2 yıldan 4 yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Bu durumda çocuğun düşürtülmesine rıza gösteren kadın hakkında bir yıla kadar hapis veya adli para cezasına hükmolunur.

- 4. madde: Bu fiil kadının beden ve ruh sağlığı bakımından bir zarara uğramasına neden olmuşsa kişi 3 yıldan 6 yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Fiilin kadının ölümüne neden olması halinde 4 yıldan 8 yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

- Kanunlar ihtiyaçtan doğmaktadır.
- Kanunlar günün gereklerine göre değiştirilebilmektedir.
- Kanunlar olmadığı veya yetersiz kaldığı durumlarda toplum kendisini, kendi şartlarına göre geliştirdiği etik değerlerle korumakta ve davranışlarını bu değerlere göre şekillendirmektedir.

1983 yılına kadar Ülkemizdeki durum-1

- Rahim tahliyesi kanunen suç idi.
- Cumhuriyetin ilk yıllarında savaşlar nedeniyle azalan nüfusun çoğaltılması amaçlanmaktaydı.
- Hastanelerde doğum ücretsiz hale getirilmişti.
- Ülkenin tarım alanlarının fazla olması ancak, makineleşmenin ve sanayinin gelişmemiş olması insan gücünü gerektiriyordu.

1983 yılına kadar Ülkemizdeki durum-2

- Geçim , işsizlik ve eğitilmiş insanların istihdam sorunları yaşanmıyordu.
- Buna rağmen istenmeyen gebelikler, kanunen yasak olduğu halde tıbbi yöntemler veya *telek, ebe gümeci, kibrit çöpü, sabun* gibi gayri sıhhi yöntemlerle sonlandırılmaktaydı.
- Bu nedenle yıllar boyu ülkemizde maternal mortalite ve morbidite son derece yüksek olmuştur.

1983 yılına kadar Ülkemizdeki durum-3

- Bu dönemde ihtiyaç nedeniyle yapılan bu işlemler toplum tarafından ahlak dışı ve işleme yardımcı olan doktorun davranışları da meslektaşları tarafından etik olmadığı şeklinde sorgulanmamıştır.

- İnsanların ihtiyaçtan yaptığı her şey olayın ahlaki veya etik olduğunu göstermez.
- Olaylar toplum tarafından değerlendirilir, ahlak ve etiğin sınırları şekillendirilir.
- İhtiyaç bahane edilerek yapılan hırsızlık hem toplumsal olarak hem de kanunen suç sayılıyorsa , maddi çıkar sağlamak amacıyla endikasyonsuz işlem yapan hekim de hem ahlaki, hem toplumsal, hem de kanunen suçlu duruma düşmektedir.

- Diğer taraftan kanuna aykırı yapılan her şeyin etik olmadığını iddia edebilir miyiz?
- 1983 yılına kadar çocuk düşürme kanunen suç olmasına rağmen etik yönden tartışılmıyordu.

- Bu nedenle kanunları yapmadan önce toplumsal ihtiyaçlar çok iyi deęerlendirilmelidir.
- *Önüne kontrolsüz set çekilen su nasıl akacak başka yollar bulacaksa, iyi düşünülmeden hazırlanan kanunlarda beraberinde yasal olmayan çözümler getirecektir.*

Sonuç; bu durum toplum sağlığını daha da bozacaktır.

- Bugünkü haliyle rahim tahliyesi ile ilgili kanunlar kimine etik olarak hoş görünse de bir yönüyle de insanları suça yöneltmektedir;
- Rahim tahliyesini düzenleyen kanunlar kimi korumaktadır?
- Onuncu haftadan sonra müdahaleyi yasaklayarak fetüsü düşünüyorsak, canlı olarak doğup bir birey potansiyeline sahip cenini niçin korumasız bırakmaktadır.

- Bunun cevabı çoğunlukla toplumun menfaatleri kişinin menfaatlerinden önce gelir şeklindedir : Kontrolsüz nüfus artışı, alt yapısı ve ekonomik imkanları kısıtlı toplumlarda mevcut pastadan alınan payı düşürmekte, toplum daha da fakirleşmekte ve yetersiz olan eğitim ve sağlık hizmetleri ihtiyaca cevap veremez hale gelmektedir.
- Bu açıdan bakarsak yapılan işlem toplum ve devlet vicdanını rahatlatmaktadır ancak olayın etik yönü tartışılmamaktadır.

➤ Diğer taraftan Borçlar Kanunu ve Medeni Hukuka göre çocuk hak ehliyetini, sağ doğmak koşulu ile, ANA RAHMİNE DÜŞTÜĞÜ andan başlayarak elde eder, maddelerini düşünürsek;

- ✓ Devletin koyduğu kanunların çeliştiğini,
- ✓ Zayıf olanın korunmadığını,
- ✓ Ancak vicdanları rahatlatmak için günün şartlarına göre kısmi sınırlandırmalar getirdiği görülecektir.

🌸 *Bu tip bir uygulama etik olabilir mi??*

- Ayrıca 10 hafta olan sınır eğer gebelik bir tecavüz sonucu olmuş ise 20 haftaya çıkmaktadır (Buda ancak mahkemeye intikal etmiş, annenin afişe olduğu vakalar için geçerlidir).
- Niçin 20 haftaya kadar? Neden 24 hafta değil?
- Kapalı toplumlarda yaygın olan ancak açıklanmayan ensest ilişkiler sonucu istenmeyen gebeliklerde ne olacak?

- Evlenme vaadiyle veyahut kendi isteği sonucuyla bile olsa , hamile kalan , yaşı 18 den küçük bir anne toplumdan dışlanma ve ailesi tarafından öldürölme korkusu varsa sorun nasıl çözülecektir;
 - ✦ Yanında vasi olmadığı için resmi kurumlarda sorun çözülemeyecektir.
 - ✦ Özel ofislerde ise duygusal nedenlerle belki sorun çözümlenecek fakat bir komplikasyon olduğunda doktor bunun hesabını veremeyecektir.

**Yapılan işlemin genç kızın geleceğini kurtardığı, bir aile faciasını önlediği hesaba katılmayacaktır.

- Doktora ulaşamadığı (çevre ve ekonomik nedenlerle) durumlarda , olayı gazete başlıklarında *vicdansız anne yeni doğan çocuğunu boğarak öldürdü, tuvalete attı*, biraz daha vicdanlı ise *camii avlusuna bıraktı* veyahutta *Namus Cinayeti* diye okuyoruz.

- Çocuğunu öldürdüğü takdirde anne yakalanmazsa bir ömür boyu vicdan azabı çekecek, yakalanır ise cani olarak nitelenip yargılanacaktır!!
- Öldürme korkusu ile veya çevrenin etkisi ile evinden kaçıp kötü niyetli insanların emellerine alet olacak veyahutta ailesi tarafından öldürölüp hem kendisi hem de ailesi mahvolacaktır.

Yukardaki örneklerde görüldüğü üzere;

- Fetusa sorma veya izin alma şansı yok,
- Evlilikte erkek farklı düşüncelerle hareket edebilmekte, olaydan doğrudan etkilenmemektedir.
- Doktor etik ve yasal boyut arasında sıkışıp ikinci derecede zarar görmektedir.

**** *Ancak olaydan birinci derecede etkilenenin ANNE olduğu inkar edilemeyecek bir gerçektir!!!***

- Dünya Sağlık Örgütü, her yıl tüm dünyada yapılan yaklaşık 50 milyon istemli düşüğün yarısının güvenli olmadığını, çünkü bunların eğitimsiz kişiler tarafından ve/veya uygun olmayan ortamlarda yapıldığını tahmin etmektedir.
- Her yıl en azından 75.000 kadın gereksiz yere güvenli olmayan düşük sonrası hayatını kaybetmektedir ve çok daha fazlası kısırlığı da kapsayan ömür boyu süren hastalık ve sakatlıktan muzdarip olmaktadır.
- Ülkeler tıbbi olmayan nedenlerle düşüğe kanunen izin verdiğinde, gebelik sonlandırmada anlamlı bir artış olmaksızın, işleme bağlı toplam ölüm ve hastalık/sakatlanma dramatik olarak düşmektedir.

Çözüm 1: Bu nedenle isteğe bağlı gebelik sonlandırılmasında karar sınırsız olarak anneye ait olmalıdır.

Çözüm 2: 10-24 hafta arası olan müdahaleler resmi kanunlarda, 24 haftanın üzerinde tıbbi nedenler yoksa devletin anneye sahip çıkacağı özel bakımevlerinde kimlik gizlenerek doğum yaptırılmalı ve çocuk devlet himayesine alınmalıdır (bunlar tıbbi endikasyonun olmadığı durumlardır).

Teşekkürler

Doç. Dr. O. GELİŞEN